

Segédanyag

Színpadon:

Budapest színházi és szórakoztató negyede

Az Európai Unió
társfinanszírozásával

Általános információk

Elsődleges témák:

A kultúra mint köztér, láthatóság, egyenlőtlenség és reprezentáció, városi élet

Célközönség: 16–25 éves fiatalok, előzetes tudás nem szükséges

Nyelvek: angol, francia, német, magyar, lengyel, szerb

Város / ország: Budapest / Magyarország

Kiindulási hely: Bajcsy-Zsilinszky út – Andrássy út sarok, a Deák Ferenc tér közelében

Távolság: kb. 1,5 km

Becsült időtartam: kb. 90–100 perc

Szükséges eszközök: internetkapcsolattal rendelkező okostelefonok, fülhallgató vagy fejhallgató a hanganyagokhoz, nyomtatott sétafüzet

Hozzáférhetőség: könnyű; sík, belvárosi útvonal, rövid távolságokkal az állomások között

Segédanyag

Tanulási célok

Ez a séta Budapest színházi és szórakoztató negyedét társadalmi és kulturális rendszerként vizsgálja, arra összpontosítva, hogyan alakítja a kultúra a városi életet magukon az előadásokon túl. Ahelyett, hogy intézmények történetét vagy művészeti teljesítményeket mutatna be, a séta azt vizsgálja, hogyan válnak a kulturális terek egyben a hatalom, a hozzáférés, a láthatóság és az egyenlőtlenség tereivé.

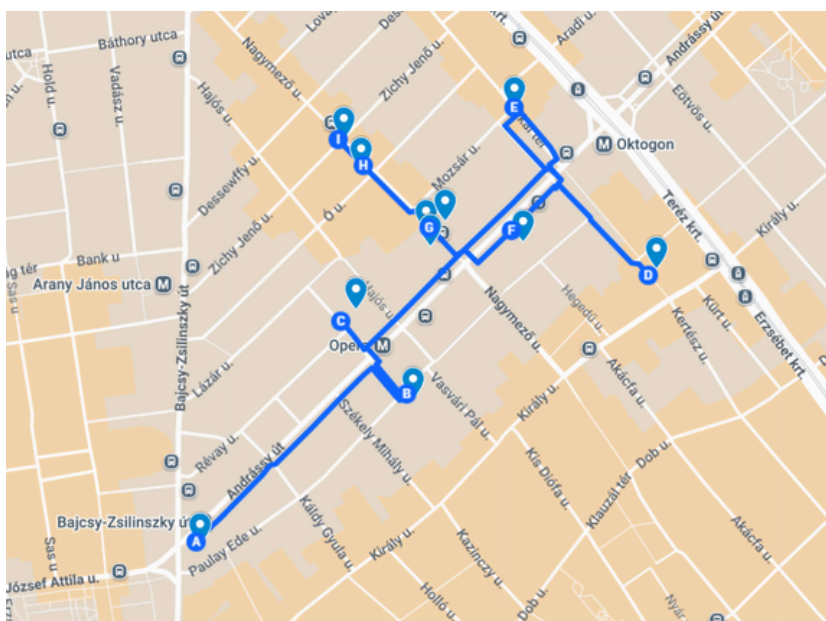
A résztvevőket arra ösztönzi, hogy gondolkodjanak el azon, hogyan jön létre a kulturális élet hálózatokon, munkán, fogyasztáson és reprezentáción keresztül, illetve hogyan élhetik meg különböző csoportok ugyanazokat a tereket eltérő módon. A séta történelmi példákat kapcsol össze mai kérdésekkel arról, hogy ki vesz részt a kulturális életben, ki válik láthatóvá, és hogyan befolyásolja a városi környezet a mindennapi életet.

Célok

A séta célja, hogy:

- kritikus reflexióra ösztönözzön a passzív tanulás helyett
- a kultúrát társadalmi és gazdasági rendszerként is vizsgálja, ne csak művészeti alkotásként
- ráirányítsa a figyelmet a hozzáférés, a láthatóság és a részvétel egyenlőtlenségeire
- összekapcsolja a történelmi városi tereket a mai tapasztalatokkal
- teret teremtsen a beszélgetésnek, a többféle nézőpontnak és a bizonytalanságnak

Gyakorlati információk

A séta térképe

Útvonal-áttekintés

Állomás #	Helyszín	Cím	Interaktív?	Tevékenység típusa	Becsült idő
1	Az Andrássy út kapuja	Andrássy út 1. / Bajcsy-Zsilinszky út–Andrássy út sarok	Igen	Megfigyelés + kattintható párosító feladat	6 perc
2	Parisiana / Újszínház	Paulay Ede utca 35	Igen	Rövid történet + időrendi sorrendbe rendezés	8 perc
3	Magyar Állami Operaház	Andrássy út 22	Igen	Történelmi összehasonlítás + reflexió	8 perc
4	Zeneakadémia	Liszt Ferenc tér 8	Nem	Booklet narratívája + társadalmi reflexió	7-8 perc
5	Andrássy úti kávéházak	Andrássy út 45–49. / Jókai tér környéke	Igen	Fordítható kártyák	7-8 perc
6	Párisi Nagy Áruház	Andrássy út 39	Nem	Megfigyelés + történelmi értelmezés	5 perc
7	Nagymező kulturális csomópont	Nagymező utca 17. és a környező színházi negyed	Igen	Megfigyelés + operett-részlet + reflexió	9 perc
8	Mai Manó Ház	Nagymező utca 20	Yes	Megfigyelés + vizuális elemzés + opcionális digitális forrás vagy látogatás	7 perc
9	Kabaré / éjszakai élet zóna	Nagymező utca 38	Nem	Narratíva + egyéni reflexió	6 perc
10	Udvaros bérház	Zichy Jenő utca, a Nagymező utca közelében	Igen	Interaktív metszet: hotspotok + párosító feladat	8 perc

Segédanyag

Hozzáférhetőség

A séta Budapest belvárosában, többnyire sík, gyalogosan jól bejárható útvonalon halad. Egyes szakaszok, különösen az Andrásy út és a Nagymező utca környéke, zsúfoltak lehetnek, ezért a résztvevőket előre tájékoztatni kell a teljes időtartamról, távolságról és tempóról.

A tartalom többféle formátumban jelenik meg, például rövid szövegek, vizuális elemek, opcionális hanganyagok, QR-kódos tevékenységek és külső forrásokra mutató linkek formájában. A facilitátorok ne támaszkodjanak egyetlen formátumra az alapvető információk átadásakor, és maradjanak rugalmasak a tartalom közvetítésében.

A részvétel rugalmasan alakítható. A résztvevők bekapcsolódhatnak beszélgetéssel, megfigyeléssel vagy csendes reflexióval, és senkinek sem kell úgy éreznie, hogy kötelező megszólalnia.

A séta olyan témákat érint, mint az egyenlőtlenség, a láthatóság és a társadalmi szerepek. Bár ezek nem különösen megterhelő témák, személyes reflexiókat válthatnak ki. A résztvevők saját komfortszintjüknek megfelelően kapcsolódhassanak be.

A facilitátorok figyeljenek az egyéni szükségletekre, és szükség esetén igazítsák az időbeosztást, a csoportdinamikát és az interakció mértékét.

Biztonság

- A séta olyan társadalmi témákat érint, mint az egyenlőtlenség, a láthatóság, a nemi szerepek és a kulturális terekben végzett munka körülményei. Bár ezek a témák nem kifejezetten traumatikusak, egyes résztvevőknél személyes reflexiót vagy kellemetlen érzéseket válthatnak ki. Az érzelmi reakciók eltérőek lehetnek.
- Teremts tiszteletteljes, támogató környezetet
- Ne erőltesd a beszélgetésben való részvételt
- Mindig engedd meg a résztvevőknek, hogy visszalépjenek:
 - a személyes megosztástól
 - egyes tevékenységektől
- Figyeld azokra a pillanatokra, amelyek érzékenyebbek lehetnek, különösen az alábbi témáknál:
 - kirekesztés és egyenlőtlenség
 - nemi szerepek és éjszakai élet
 - a munka rejtett formái
- Adj teret és csendet, ahol szükséges.
- Gondoskodj az alapvető fizikai biztonságról:
 - figyeld a forgalmat és az átkelőhelyeket
 - tartsd egyben a csoportot
 - figyeld a zsúfolt közterekre
- Ne terheld túl a résztvevőket információval, és kerülj a tartalom dramatizálását.
- A cél a reflexió és a megértés, nem az intenzív érzelmi hatás.

Segédanyag

A séta előtt

A séta megkezdése előtt a facilitátorok:

- röviden bemutatathatják a séta célját – a reflexiót, nem pusztán az információátadást
- megkérhetik a résztvevőket, hogy gondolkodjanak el azon:
 - mit társítanak a kultúrához egy városban
 - milyen helyeket kapcsolnak a kultúrához, például színházakat, kávéházakat, zenei intézményeket, fotóműtermeket, éjszakai szórakozóhelyeket, áruházakat, lakóépületeket és köztereket
 - szerintük kik számára tervezik ezeket a tereket
- tisztázhatják az elvárásokat:
 - lesznek olyan kérdések, amelyekre nincs egyértelmű válasz
 - a részvétel többféle formát ölthet: beszéd, megfigyelés, reflexió

Ez a séta olyan társadalmi témákat vizsgál, mint az egyenlőtlenség, a láthatóság, a nemi szerepek és a kultúrához való hozzáférés. A facilitátorok:

- teremtsenek tiszteletteljes és nyitott környezetet
- engedjék meg, hogy a résztvevők ne osszanak meg személyes reflexiókat, ha nem szeretnék
- figyeljenek az eltérő komfortszintekre, különösen az elmélyültebb beszélgetések során

A cél nem végleges válaszok adása, hanem annak kritikus átgondolása, hogyan kapcsolódik egymáshoz a kultúra és a városi élet.

Általános facilitátori javaslatok

- az instrukciók legyenek rövidek és világosak
- adj időt az egyéni felfedezésre a csoportos beszélgetés előtt
- kerülj a túlmagyarázást; hagyd, hogy a résztvevők maguk fedezzenek fel elemeket
- nyitott kérdéseket használj kész értelmezések közlése helyett
- A facilitátorok a magyarázat mélységét és az interakció szintjét a csoport bevonódásához igazítsák. Nem minden állomás igényel teljes körű beszélgetést; a figyelem és érdeklődés fenntartásához fontos a megfelelő tempó és rugalmasság.

Segédanyag

A séta során

1. állomás: Az Andrássy út kapuja

Facilitátori javaslatok:

- Bátorítsd a résztvevőket arra, hogy figyeljék meg az utca léptékét, szerkezetét és egységes megjelenését.
- A háttérinformációk ismertetése előtt tegyél fel egyszerű megfigyelési kérdéseket.
- Az interaktív tevékenység után röviden beszéljétek át a párosításokat, és kérdezd meg, mit sugallnak az egyes szakaszok arról, hogyan tervezték és használták a sugárutat.

Háttérinformációk a kulturális örökségről:

- Az Andrássy utat a 19. században tervezték meg, hogy összekösse a városközpontot a Városligettel, és Budapestet modern európai fővárosként jelenítse meg.
- Karaktere az útvonal mentén változik: a belső szakasz városiasabb és kereskedelmi jellegű, míg a külső részek fokozatosan tágasabbá és lakóövezeti jellegűvé válnak.
- Ezek a különbségek a társadalmi hierarchiát is tükrözték. Az épületek elhelyezkedése, mérete és típusa befolyásolta, kik éltek, dolgoztak és töltöttek időt az egyes szakaszokon.

2. állomás: Parisiana Mulató

Facilitátori javaslatok:

- Három rövid szakaszban mutasd be a történetet: a helyszín eredeti elképzelését, a nehézségeket, amelyekkel szembesült, majd a későbbi változásokat.
- Tarts rövid szünetet a szakaszok között, és kérdezd meg a résztvevőket, szerintük mi történhetett ezután.
- Hagyd, hogy reagáljanak a történetre, mielőtt értelmeznéd azt vagy ellenőriznétek az idővonalat.

Háttérinformációk a kulturális örökségről:

- A Parisianához hasonló szórakozóhelyek kulturális terek voltak, ugyanakkor üzleti vállalkozások is.
- Fennmaradásuk a jegybevételektől, befektetőktől, vezetői döntésektől, a közönség változó ízlésétől és más helyszínek versenyétől függött.
- Egy sikeres nyitás nem garantálta a hosszú távú stabilitást. A helyszínek gyakran változtatták műsorukat, nevüket, tulajdonosukat vagy funkciójukat, amikor a pénzügyi vagy társadalmi körülmények megváltoztak.
- Az épület története megmutatja, hogy a kulturális örökség nem mindig kapcsolódik egyetlen, folyamatos használathoz.

Megoldás:

- Használd a Genially idővonalán megadott helyes sorrendet, és csak azokat a szakaszokat pontosítsd, amelyek nehézséget okoztak.

Segédanyag

A séta során

3. állomás: Magyar Állami Operaház

Facilitátori javaslatok:

- Bátorítsd a résztvevőket arra, hogy figyeljék meg az épület és a helyszín korábbi környezete közötti ellentétet.
- Közvetlen magyarázat helyett használj kérdéseket.
- Kérdezd meg, az épület mely részletei sugároznak presztízst vagy kiemelt jelentőséget.

Háttérinformációk a kulturális örökségről:

- Az Operaház a 19. század végén nyílt meg, amikor Budapest gyorsan terjeszkedett, és jelentős köz- és kulturális intézményekbe fektetett.
- Nemcsak előadások helyszíne volt, hanem a város kulturális ambícióinak és politikai státuszának szimbóluma is.
- Monumentális homlokzata, díszes belső terei és formális elrendezése már az előadás kezdete előtt is meghatározta a látogatók élményét.
- Az ilyen intézmények erősíthették a nemzeti és városi identitást, de nem voltak egyformán hozzáférhetők minden társadalmi csoport számára.

4. állomás: Zeneakadémia

Facilitátori javaslatok:

- Adj teret a beszélgetésnek; ez az állomás személyes reflexiókat is előhívhat.
- Ne kezeld a válaszokat „helyesnek” vagy „helytelennek”.
- Ha szükséges, említs olyan tényezőket, mint a képzés, a pénz, az idő, a családi támogatás, a hangszerekhez való hozzáférés és a szakmai kapcsolatok.

Háttérinformációk a kulturális örökségről:

- A Zeneakadémiát magas szintű zenei oktatási és szakmai képzési központként hozták létre.
- A formális oktatás nemcsak technikai tudáshoz adott hozzáférést, hanem elismert tanárokhoz, fellépési lehetőségekhez, szakmai kapcsolatokhoz és intézményi presztízshez is.
- A tehetség önmagában ritkán volt elegendő egy szakmai karrier felépítéséhez. A diákoknak időre, anyagi támogatásra, felkészülésre és megfelelő kapcsolati hálóra való hozzáférésre is szükségük volt.
- Hasonló akadályok ma is befolyásolják a művészeti oktatáshoz és kulturális pályákhoz való hozzáférést.

Segédanyag

A séta során

5. állomás: Andrássy úti kávéházak

Facilitátori javaslatok:

- Tartsd könnyednek és rövidnek az interakciót.
- Bátorítsd a résztvevőket arra, hogy kapcsolják a témát saját tapasztalataikhoz.
- Hagyd, hogy először felfedezzék a fordítható kártyákat, és csak ezután kezdjétek el a csoportos beszélgetést.

Háttérinformációk a kulturális örökségről:

- A budapesti kávéházak találkozóhelyként, informális irodaként, olvasóteremként, valamint a hírek és eszmék cseréjének központjaként működtek.
- Írók, újságírók, művészek, politikusok és üzletemberek használták őket szakmai és társadalmi kapcsolataik fenntartására.
- Újságokat és leveleket gyakran a kávéházakba is lehetett kérni, és egyes törzsvendégek naponta több órát dolgoztak ott.
- Ezek a terek nyilvánosak voltak, de a hozzáférés nem volt egyenlő. A részvételhez pénzre, szabadidőre, önbizalomra, műveltségre és megfelelő kapcsolatokra volt szükség.

6. állomás: Párisi Nagy Áruház

Facilitátori javaslatok:

- Kezeld ezt lassabb, megfigyelésre épülő állomásként.
- Ne terheld túl a résztvevőket információval.
- Kérdezd meg, az épület mely elemei vonzhatták a vásárlókat, vagy ösztönözhatték őket arra, hogy belépjenek.

Háttérinformációk a kulturális örökségről:

- Az áruházak újfajta városi vásárlási élményt vezettek be azzal, hogy sokféle terméket, szolgáltatást és árubemutatót egyetlen épületben egyesítettek.
- A nagy kirakatok, díszes belső terek, elektromos világítás, reklámok és új technológiák hozzájárultak ahhoz, hogy a vásárlás nyilvános élménnyé és a szabadidő eltöltésének egyik formájává váljon.
- A látogatók akkor is megfigyelhették az új termékeket, divatokat és életstílusokat, ha nem engedhették meg maguknak, hogy megvásárolják őket.
- Az áruházak mindenki számára nyitottak tűntek, de a jövedelmi különbségek továbbra is meghatározták, ki hogyan vehetett részt ebben az új fogyasztói kultúrában.

Segédanyag

A séta során

7. állomás: Nagymező kulturális csomópont

Facilitátori javaslatok:

- Bátorítsd a résztvevőket arra, hogy a tartalom megismerése előtt nézzenek körül.
- Kérd meg őket, hogy azonosítsák a környék különböző kulturális helyszíneit és kapcsolódó vállalkozásait.
- Adj elegendő időt a hanganyag zavartalan meghallgatására.
- Ha a hanganyagot nem lehet lejátszani, használj leíratot, vagy röviden ismertesd az operett szerepét és hangulatát.

Háttérinformációk a kulturális örökségről:

- A Nagymező utca azért fejlődött kulturális és szórakoztató negyedé, mert több színház, kávéház, műterem, étterem és éjszakai szórakozóhely működött egymás közvetlen közelében.
- Ezek a helyszínek közös közönségből, munkaerőből, beszállítókból, nyilvánosságból és a városrész hírnevéből is profitáltak.
- Az előadások nemcsak a látható művészeknek adtak munkát, hanem zenészeknek, technikusoknak, jelmezkészítőknek, adminisztratív dolgozóknak, takarítóknak és vendéglátásban dolgozóknak is.
- A szórakozás kikapcsolódást és érzelmi felüdülést kínálhatott a közönségnek, miközben kereskedelmi iparágként is működött.

8. állomás: Mai Manó Ház

Facilitátori javaslatok:

- Bátorítsd a résztvevőket, hogy figyeljék meg a homlokzatot, és keressenek olyan részleteket, amelyek egyszerre utalnak magánlakásra és professzionális munkahelyre.
- Kérdezd meg, miért készítették az emberek műtermi portrékat, és hogyan szerették volna megmutatni magukat.
- Az állomás kívülről is teljes értékűen feldolgozható; az épületbe való belépés vagy a külső digitális forrás megnyitása maradjon opcionális.

Háttérinformációk a kulturális örökségről:

- A Mai Manó Ház lakótereket és professzionális fotóműtermet egyesített.
- A korai műtermi fotográfiához speciális felszerelésre, gondosan berendezett belső terekre és természetes fényre volt szükség.
- A portrékat rendszerint tudatosan rendezték meg az öltözék, a testtartás, a bútorok és a háttér segítségével. Nemcsak azt mutatták meg, hogyan nézett ki valaki, hanem azt is, hogyan szerette volna, hogy mások lássák.
- A professzionális portrék könnyebben elérhetőek voltak a pénzzel és társadalmi státusszal rendelkező emberek számára. Emiatt a történelmi fotógyűjtemények nem minden társadalmi csoportot reprezentálnak egyformán.

Segédanyag

A séta során

9. állomás: Kabaré és éjszakai élet

Facilitátori javaslatok:

- Ne erőltesd a beszélgetést; engedd meg a csendes reflexiót.
- Figyeld a csoport reakcióira.
- Először arra ösztönözd a résztvevőket, hogy figyeljék meg, hogyan használják ma ezt a területet.
- Az éjszakai élettel, nemi szerepekkel vagy biztonsággal kapcsolatos személyes megosztás maradjon opcionális.

Háttérinformációk a kulturális örökségről:

- A kabaré zenét, színházat, humort, politikai kommentárt, ételt, italt és társasági életet ötvözt.
- Az éjszakai szórakozóhelyek működése a színpadon látható előadók túl sokféle munkára épült, beleértve a felszolgálást, takarítást, technikai munkát, vezetést, biztonsági feladatokat és az előkészületeket.
- A nem, az anyagi helyzet, a társadalmi státusz és a szakmai szerep befolyásolta, ki volt látható, ki rendelkezett kontrollal a tér felett, és ki vehetett részt biztonságosan.
- Ugyanaz a hely az egyik ember számára szabadságot és szórakozást, a másik számára megterhelő vagy kirekesztő környezetet jelenthetett.

10. állomás: Udvaros bérház

Facilitátori javaslatok:

- Bátorítsd a résztvevőket arra, hogy aktívan figyeljék meg a bejáratokat, ablakokat, emeleket, lépcsőházakat és az udvar elrendezését.
- Adj elegendő időt a vizuális feladatra.
- Kérd meg a résztvevőket, hogy döntéseiket a fény, a tér, a magánszféra, a hozzáférés és az épületen belüli elhelyezkedés alapján indokolják.

Háttérinformációk a kulturális örökségről:

- A budapesti udvaros bérházakban gyakran különböző társadalmi háttérű lakók éltek ugyanabban az épületben.
- Az utcára néző lakások általában nagyobbak, világosabbak, csendesebbek és magasabb presztízssűek voltak.
- Az udvari lakások rendszerint kevesebb természetes fényt kaptak, és kevesebb magánszférát biztosítottak.
- A pincéket, padlásokat, hátsó helyiségeket és kiszolgáló tereket tárolásra, karbantartási munkákra, műhelyeknek, háztartási munkára, illetve időnként alacsonyabb státuszú lakhatásra használták.
- A külön lépcsőházak és bejáratok társadalmi szerep szerint is szervezhetők a mozgást, elkülönítve a lakókat és vendégeket a szolgálóktól, munkásoktól és szállítóktól.
- Az épület így különböző társadalmi csoportokat hozott fizikailag közel egymáshoz anélkül, hogy azonos életkörülményeket biztosított volna számukra.

Segédanyag

A séta után

A séta befejezése után a facilitátorok meghívhatják a résztvevőket arra, hogy reflektáljanak az élményeikre.

Lehetséges megközelítések:

- egy rövid, nyitott kérdés:
 - Mi maradt meg benned leginkább?
- opcionális megosztás párokban vagy kis csoportokban
- vagy csendes reflexió, például egy gondolat vagy tanulság leírása

A facilitátorok kerüljék a séta „helyes jelentésének” összefoglalását. Ehelyett kiemelhetik, hogy:

- különböző értelmezések is érvényesek lehetnek
- a cél annak felfedezése volt, hogyan kapcsolódik egymáshoz a kultúra, a tér és a társadalom
- ugyanazokat a helyeket különböző nézőpontokból eltérően élhetjük meg

Ha megfelelő, a résztvevőket arra is megkérhetik, hogy gondolkodjanak el azon:

- hogyan alakítják a kulturális és városi terek azt, ahogyan egy várost érzékelnek
- ki válik láthatóvá, és ki marad kevésbé látható a köztérben
- milyen személyes szerepük van ma abban, hogy kapcsolatba lépjenek ezekkel a dinamikákkal, vagy megkérdőjelezzék őket

A lezárás maradjon nyitott, és a következtetések közlése helyett a reflexiót támogassa.

Segédanyag

Hivatkozások

Történelmi háttér és intézmények

- Budapesti Operettszínház – archívum és történelmi anyagok
- Országos Színháztörténeli Múzeum és Intézet
- Mai Manó Ház – Magyar Fotográfusok Háza
- Magyar Nemzeti Múzeum – város- és kultúrtörténeli gyűjtemények

Budapest-specifikus források

- PestBuda – várostörténelmi cikkek és kutatások
- Budapest100 – városi örökség és lakóépítészet
- WeLoveBudapest – helytörténelmi és kulturális háttéranyagok
- városkutatási publikációk, például a BME budapesti lakhatással és városfejlődéssel foglalkozó kutatásai

Építészet és városfejlődés

- BME Urban Studies – The Golden Age of Budapest Tenement Construction
- a budapesti udvaros bérházakkal és lakástörténettel foglalkozó kutatási anyagok, korábban megadott források

Vizuális források

- Fortepan – történelmi fényképek
- Magyar Nemzeti Digitális Archívum (MaNDA)
- Europeana Collections

Társadalom- és kultúrtörténelmi források

- Budapest kávéházi kultúrájáról, éjszakai életéről és szórakoztató negyedeiről szóló cikkek, anyagok
- történelmi sajtórészletek és városi történetek, például a kabaré, a színház és a 20. század eleji éjszakai élet témájában

Térképek és térbeli források

- Google Maps
- Arcanum Maps

Az Európai Unió
társfinanszírozásával

Ezt, a séta facilitátorainak szóló segédanyagot a Youth Bridges Budapest készítette az Empower Youth Explore Stories (EYES) projekt részeként.

Kapcsolat

Hidak Ifjúsági Alapítvány
info@youthbridgesbudapest.org

Elérhetőségeink

<https://www.youthbridgesbudapest.org>
<https://www.tiktok.com/@youthbridgesbudapest>
https://www.instagram.com/youthbridges_budapest/
<https://www.facebook.com/youthbridgesbudapest>

<https://explorestories.eu/>

Az Európai Unió finanszírozásával. A kifejtett nézetek és vélemények azonban kizárólag a szerző(k) álláspontját tükrözik, és nem feltétlenül tükrözik az Európai Unió vagy az Európai Oktatási és Kulturális Végrehajtó Ügynökség (EACEA) álláspontját. Sem az Európai Unió, sem az EACEA nem tehető felelőssé értük.

Projektkód: 2024-2-DE04-KA220-YOU-000293002